

Akademiet for yngre forskere

Innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet fra Akademiet for yngre forskere

Oslo, 15.09.2023

Vedtatt av styret til AYF 14.09.2023

Akademiet for yngre forskere (AYF) takker for anledningen til å gi innspill til regjeringens arbeid med en stortingsmelding for forskningssystemet. Vi vil også takke for at regjeringen har gitt seg selv god tid i denne prosessen og vært utadrettet i sitt arbeid så langt. Vi ser fram til å følge opp denne viktige prosessen fremover.

Her kommer AYF sine kommentarer til første innspillbrev, av det vi forventer vil bli flere innspillsrunder til denne viktige meldingen.

Innspill om Norges Forskningsråds rolle (herav NFR) og funksjoner i det norske forskningssystemet og de tre nivåene i forskningssystemet:

- Det politiske nivået

AYF mener at det er viktig at Norge har et sterkt og uavhengig forskningsråd, som legger til rette for at forskningen oppnår høy kvalitet.

Selv om vi har forståelse for deler av omstruktureringene som ble utført i 2022/2023 er vi likevel bekymret for ringvirkningene av de drastiske nedskjæringene i NFRs stab, og at dette kan ha uheldige effekter på måten NFR driftes på. Vi ønsker ingen ny situasjon slik den vi opplevde sommeren 2022, hvor det ble foreslått kuttet i FRIPRO-støtten, og med flere forslag til kortsiktige løsninger som skapte stor [bekymring i sektoren](#). I tillegg førte situasjonen hvor forrige Forsknings- og høyere utdanningsminister kastet hele styret i Forskningsrådet til en stor usikkerhet i sektoren siden det viste en form for politisk overstyring som vi ikke har sett i Norge tidligere. AYF mener slik direkte politisk inngripen også har skapt en ny og uheldig dynamikk preget av uforutsigbarhet i måten den sittende politiske ledelsen opptre ovenfor NFR. Dette har utvilsomt skadet sektorens tillit til Forskningsrådets finansieringsordninger, og vi frykter at det kan virke negativt på samfunnets tillit til forskningens politiske uavhengighet.

NFR er for viktig for norsk forskning for å være en del av et politisk spill. For at NFR skal ivareta sine kjerneoppgaver som både en forvalter av forskningsmidler, strategisk aktør, og for å nå de politiske forskningsmålene, satt blant annet i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (LTP), er det avgjørende at NFR sikres både forutsigbar og langsiktig finansiering, og stabile politiske rammer uavhengig av politisk ledelse.

AYF mener NFR spiller en viktig rolle fordi det skaper en fornuftig armlengdes avstand mellom politikken og forskningsmidlene, og at det er faglige kriterier, ikke skiftende politiske prioriteringer, som styrer tildeling av forskningsmidler. Dette gir stabile vilkår for norsk forskning som igjen er

avgjørende for at vi kan både skape fremragende forskningsmiljøer og svare på de samfunnsutfordringene Norge og verden står overfor.

- **Det strategiske nivået** – Forskningsrådet

NFR er en viktig aktør for at de strategiske målene satt iblant annet Langtidsplan for Forskning og høyere utdanning nås. I like stor grad mener AYF at NFR en viktig strategisk aktør for å fremme betydningen av langsiktig og fri forskning i samfunnet. NFR bør, sammen med resten av sektoren, kommunisere til allmenheten betydningen av grunnforskning og nysgjerrighetsdrevet forskning, og resultater som er oppnådd over tid grunnet solide grunnforskningsmiljøer.

NFR er også en viktig aktør i å skape tillit til forskningen og at forskningsmidler blir forvaltet på en best mulig måte.

For at NFR kan være en strategisk aktør er det viktig at uavhengigheten til NFR bevares og at det ikke reduseres til et direktorat, slik flere har uttrykt [bekymring for](#).

De forskningsutførende sektorene

AYF mener NFR spiller en viktig rolle ovenfor de forskningsutførende sektorene. Vi synes det er spesielt positivt at NFR tilrettelegger og vektlegger tverrfaglige satsinger og prosjekter, og dermed skaper grobunn for ny og innovativ forskning som det ofte ikke er rom for innenfor institusjonenes fagdelte strukturer.

Vi setter stor pris på at NFR også virker lydhøre og løsningsorienterte overfor sektoren. Blant annet var AYF glade for at de justerte på kriteriene for [FRIPRO-ordningen i mars i år](#), slik at unge forskere som falt utenfor ordningen, nå kan søke. Å motta disse midlene er av stor betydning for unge forskere sine karrieremuligheter.

NFR må sikre gode støtteordninger som gir langsiktig finansiering og tid til å forske, og sikrer at man har forskning av høy kvalitet. Vi mener her at *tid* er en av de viktigste ressursene for høy kvalitet i forskning.

AYF mener at NFR spiller en spesielt viktig rolle i å verne om den akademiske friheten, og sikre forskningsmidler for fagretninger som kan være politisk "upopulære" og omstridte, som blant annet utviklingsforskning, kjønnsforskning og klimaforskning.

Vi ser i dag et større press mot akademiske friheten fra flere aktører og sektoren selv. Et større fokus på raske resultater både fra politikere og næringsliv utfordrer dette. Det skaper fare for at forskningsmidlene i for stor grad rettes mot kortsiktige utfordringer, noe som kan føre til at forskningsmiljøer som er viktige for å sikre kunnskapsberedskap bygges ned. Forskningsmiljøene selv er ofte best stilt til å se hvilke spørsmål det er viktig å besvare på lengre sikt, og innen et problem kommer på politisk dagsorden, kan man være for sent ute.

NFR bør tilgjengeliggjøre mer midler til prosjekter hvor forskere kan ta store sjanser og hvor det er aksept for at prosjektet ikke fører fram. NFR bør også følge opp de samfunnsoppdragene som er satt i dag, men også de langsiktige utfordringer som samfunnet står ovenfor.

AYF mener samtidig at det er viktig at NFR ikke blir den eneste tilgangen til å få forskningsmidler, og ser ofte en tendens til one-size-fits-all strukturer, som kan gjøre faglige særstillinger ikke blir tatt hensyn til.

Avslutningsvis i dette punktet mener vi i AYF at begrepet «de forskningsutførende sektorene» er problematisk, dette siden vi tolker det slik at universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter plasseres i denne kategorien. Dette er misvisende siden universitetene, høyskolene og instituttene er aktører som er av stor strategisk betydning for norsk forsknings- og høyere utdanning.

Vi svarer her på utvalgte spørsmål på de øvrige korte skriftlige innspill på følgende:

- Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

Den største merverdien er at man har en sentral aktør og at man effektiviserer tilskuddsforvaltningen. Like viktig er at NFR er en viktig bidragsyter til at forskning holder høy kvalitet, og at man får koordinert et norsk med et internasjonalt virkemiddel-apparat. Gitt gode rammer kan Forskningsrådet være en buffer som sikrer at myndighetsfinansiert forskning har integritet som politisk uavhengig, og sikre en felles standard for transparens og faglig kvalitet i tildelingsprosessene.

NFR har en stor merverdi i å kommunisere betydning av forskningen. Før nedskjæringene i NFR hadde de også viktige oppgaver og programmer med å engasjere barn og unge blant annet gjennom Nysgjerrigper og Konkurransen Unge Forskere. Dette siden de også introduserer barn- og unge for at forskningen er internasjonal orientert. AYF synes det er meget synd at dette har blitt nedskalert og lagt ned, uten å ha blitt overført til en ny aktør; det er særlig uheldig at midler til formidling mot barn og unge legges ned samtidig som det er en reell bekymring at stadig [færre unge ønsker å ta høyere utdanning](#). Vi har i vårt budsjettinnspill til KD uttrykt ønske om å overta Konkurransen Unge Forskere.

Forskningsrådet har mulighet til å tenke helhetlig i forhold til å styrke norsk forskning som helhet slik at alle viktige grupper tas med, og det jobbes for å balansere ulikheter.

- Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover?

Her vil vi særlig trekke fram tildelinger som er øremerket yngre forskere, eksempelvis FRIPROs “Unge forskertalenter”. Dette er et svært viktig virkemiddel for å styrke Norges framtid som forskningsnasjon. Forskningsrådet har en essensiell funksjon i å sørge for at dette arbeidet fortsetter og styrkes, på en strategisk og langsiktig måte på tvers av fagfelt og sektorer.

Nevn gjerne tre forbedringspunkter og bevaringspunkter og begrunn kort hvorfor.

- Forbedringspunkter:

En mer effektiv søknadsordning

I dag er FRIPRO-andelen som mottar støtte på 5%, Det fører til at det er svært mye tid som går bort i søknadsskriving, og svært mange meget gode prosjekter som må avvises. AYF synes regjeringens

ambisjon om en tilsagnsprosent på 25% gir noen lovende signaler, likevel må grunnlaget for dette ligge i at NFR får mer midler til å finansiere flere FRIPRO-søknader og ikke at antall søknader går ned

NFR bør her vurdere å utrede nye søknadsformer, som for eksempel en to-trinns søknadsprosess eller at man har åpnere utlysninger innenfor de fagspesifikke programmene for å lette trykket på FRIPRO-ordningen.

AYF mener at flere av tildelingene har en for stor grad av styring, og for fokusert på kortsiktig, utfordringsdrevet forskning. Vi mener at den langsiktige og nysgjerrighetsdrevne forskningen må styrkes.

Slike endringer må gjennomføres i tett dialog med sektoren og gjerne i samarbeid med forskningsmiljøene.

Bedre arbeidsdeling mellom NFR og Innovasjon Norge

Vi ser i dag at det er vesentlig overlapp mellom flere aktørers rolle og virksomhet, som blant annet NFR og Innovasjon Norge (IN). Her bør det være en tydeligere arbeidsdeling. Man bør vurdere hva man legger i innovasjon, hvor stor andel av midlene som settes til slike tiltak. Det er også viktig at NFR og IN og eventuelt andre aktører er godt koordinert, slik at viktige områder ikke faller mellom to stoler.

Bevaringspunkter:

Det er viktig å beholde den armlengdes avstanden mellom regjering og NFR. Dette for at forskningsfinansiering ikke skal være direkte styrt av skiftende politiske prioriteringar, men også ut fra grundig kunnskap om nasjonal og internasjonal forskningssektor og tradisjoner, som også må være med og styre og ivareta forskning, og grunnforskning særskilt.

I tillegg vil jeg gjerne ha innspill til andre aktuelle problemstillinger som dere mener vi bør komme inn på, for eksempel:

AYF mener at regjeringen må ta inn over seg utfordringene som forskere- og spesielt unge forskere står ovenfor. Blant annet viser en undersøkelse utført av [Forskerforbundet fra høsten 2022](#) at 1 av 3 unge forskere og 1 av 5 post-docer fraråder andre en forskerkarriere. Dette er alarmerende signaler som både myndighetene og Forskningsrådet må sette på dagsorden. Et høyt søknadspress og stor sannsynlighet for avslag, bidrar oppunder dette.

Vi ser også med stor bekymring på den nordiske trenden med en stadig sterkere politisk styring av forskningsrådene. Blant annet i Sverige kuttet regjeringen støtten til utviklingsforskning på svært kort tid i juni i år. Tilsvarende har skjedd også i NorPart-utdelingene her i Norge. Les mer om dette i [vårt opprop](#) sammen med våre nordiske søsterakademier.

Hvordan kan Forskningsrådet best bidra til et forskningssystem som gir grunnlag for økt fart i omstillingsarbeidet i Norge, både i næringslivet og i samfunnet for øvrig?

NFR kan gjerne ha en sterkere balansegang mellom oppdragsforskning og fri forskning.

AYF ser et potensial i kombinasjon av ulike prosjektformer. Vi anbefaler at det legges til rette for mer tverrsektorialitet og gjerne oppfordre til sektormobilitet også.

Hvordan kan Forskningsrådet best påvirke samvirket mellom aktørene i forskningssystemet og resten av samfunnet slik at forskningen bidrar til å møte tverrsektorielle utfordringer? Er det behov for å styrke samspeillet?

AYF mener at NFR sammen med myndighetene kan spille en stor rolle i å skape en større forståelse om forskning. Vi har erfart at spesielt mellom deler av næringsliv og akademia er det er ulik virkelighetsforståelse for hva forskning er og hvordan det fungerer. AYF mener her at NFR har en viktig rolle i å kommunisere grunnleggende verdier ved forskning. Vi mener også at det er større rom for å styrke samspeillet mellom aktørene i sektoren, både faglig, regionalt og internasjonalt.

Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsvirksomhet (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?

Vi viser her til tidligere svar om høyere tilsagnsandel. Vi viser også her til [høringsinnspill](#) til NFRs plan for rekruttering fra desember 2022.

Spørsmål som ikke er besvart her:

- Hvordan kan Forskningsrådet mest effektivt bidra til å løfte forskningsområder hvor Norge har særlige fortrinn? På hvilke områder bør vi ha nasjonale satsninger og når kan vi lene oss mer på EU?
- Hvordan bør konkurranseutsatt nasjonal og internasjonal finansiering utfylle hverandre? Hvordan bør Forskningsrådet ivareta vilkår og muligheter for forskerinitiert forskning og mer politisk initiert forskning?

På vegne av Akademiet for yngre forskere

Nils Korsvoll, leder

Bjørn Kristian Danbolt, generalsekretær